

הפטרה מבוארת

על-פי המלבי"ם

שתי הלכות ביום

פרשת ויצא (למנהג הספרדים)

הושע פרק יא, ז - פרק יג, ה

בפרשת השבוע מסופר על עבודתו של יעקב אבינו בבית לבן עבור נשותיו רחל ולאה, ומפטירים בפרשה זו, בה מוזכרת עבודה זו. הניבא הושע התנבא לישראל בזמן מלכותם של עוזיה, יותם, אחז ויחזקיה מלכי יהודה [יחד עם ישעיהו, עמוס ומיכה, שהתנבאו באותה תקופה]. ונבואה זו עוסקת בזמן שעלה מלך אשור על עשרת השבטים, ששומרון היתה בירתם, ומתייחסת מלכות זו לאפרים, שמשבט זה היה ירבעם בן נבט, ראשון למלכי ישראל.

פרק יא (א) בזמן שכבש מלך אשור את שומרון ורצה לכלות את עשרת השבטים, כבר סילק ה' את שכנתו מעליהם מחמת חטאיהם, וכביכול עלה למקומו שבשמים, אך עדיין לא התרחק לגמרי, אלא נמצא בין השמים לארץ, וְעַמִּי תְלוּאִים לְמִשׁוֹבְתֵי - ועם ישראל תולים את עיניהם אל ה', שישוב לשכון עליהם ולגאול אותם מאויביהם, וְאֵל עַל יִקְרָאָהוּ יַחַד לֹא יְרוּמִם - ויקראו אליו כל ישראל יחד, שגם אם לא ישיב את שכנתו אליהם, לכל הפחות לא ירומם את שכנתו עוד לגבהי מרומים עד שישתלק מהם לגמרי, אלא ישאר קרוב אליהם. (ב) ועל בקשה זו משיב להם ה', על אף שחטאתם, אִיךְ אֶתְנֶךָ אֶפְרַיִם - איך אתן אתכם, שבט המלוכה של אפרים, ביד מלך אשור, אֶמְנֶנְךָ יִשְׂרָאֵל - וכל שכן שאיני רוצה למסור את ישראל, שהם שאר השבטים שנגררו אחרי אפרים לחטוא, ביד האויב, ומחמת כן רצוני להוריד שכנתי לארץ ולהגן עליכם מפני מלך אשור, אבל מאידך, אם אכן ישיב ה' את שכנתו אליהם, הרי בהכרח יענישם בעצמו על רוב חטאיהם, וכפי שהיה בקדם וְעַמְרָה אֲדַמָּה וְצַבּוּיִם, שכאשר אמר ה' "אֲרַדְּהָ נָא וְאָרְאָהָ" והוריד שכנתו לערים אלו, מיד נענשו ונהפכו, ואם כן אִיךְ אֶתְנֶךָ כְּאֲדָמָה אֲשִׁימָךְ כְּצַבּוּיִם - איך אגרום בהורדת שכנתי אליכם שתענשו מיד כאותם ערים שנהפכו מחמת ירידת ה' אליהם, ולכן על אף שְׁנֵהֲפֹךְ עָלַי לְבִי אליכם לטובה, ומחמת כן רצוני לרדת ולהגן עליכם מפני מלך אשור, הרי יַחַד נִכְמְרוּ נְחוּמֵי - אם ארצה להתעורר ולהתנחם על הרעה שביקשתי להביא אליכם על ידי מלך אשור, והוריד את שכנתי אליכם, הרי בהכרח אעניש אתכם בעצמי, כאשר תהיה שכנתי שרויה עליכם. (ג) ולכן בחר ה' בדרך הממוצעת, שלא יסלק את שכנתו עוד, אלא ישגיח עליהם ממקומו, ועל ידי זה לֹא אֶעֱשֶׂה חֲרוֹן אַפַּי בשומרון על ידי מלך אשור, כפי שגזרתי בתחילה, שהיה מלך אשור עתיד לכלות אותם, אלא רק יגלו מארצם, ומאידך גם לֹא אֲשׁוּב אל תוך העיר לְשַׁחַת אֶפְרַיִם - שעל ידי השבת השכינה אל העיר בהכרח היתה העיר נשחתת, כעונש על חטאיה, כִּי אֵל אֲנֹכִי וְלֹא אִישׁ, ולכן ריחם עליהם ה' שלא לכלותם, ומחמת כן גם לא יוכל להמנע מלהשחיתם אם ירד בעצמו אל העיר, אלא בְּקִרְבָּךְ קְדוּשׁ - ישאר ה' בקדושתו בקרב ישראל, כשייצאו לגלות מחוץ לעיר, וְלֹא אָבּוֹא בְּעִיר - לא יוריד ה' שכנתו אל תוך העיר, כדי שלא להשחיתה. (ד) וכאשר ייצאו אל מחוץ לעירם, כבר ימצאו שם כביכול את שכנתו ה' ההולכת עמם בגלות, וְאֲחֵרֵי ה' יִלְכּוּ בגלותם, ובגלות לא תהיה הנהגתו גלויה, אלא כְּאֲרִיָּה יִשְׁאָג - תסתתר השגחתו על ישראל בדרכי הטבע, שיטה את לב מלכות בבל, המשולה לאריה, לטובת ישראל, עד שייראה כאילו מלך בבל מעצמו מנהיג אותם בחסד וברחמים, אבל באמת תהיה זו השגחת ה', והמשיל זאת לכך שהשגחת ה' תתבטא בשאגת האריה, שזו ההנהגה הגשמית של מלכות בבל, אך זה יהיה רק בשנות הגלות שמסתיר ה' פניו מהם, אבל לאחר זמן, כִּי הוּא יִשְׁאָג - ישאג ה' בקולו האמיתי, כלומר בהנהגתו הגלויה, שיעשה להם נפלאות כימי קדם, וְיַחְרְדוּ בְּנֵי מִצְרַיִם - ואז ימהרו בני ישראל הנמצאים בצד מערב לחזור מהגלות. (ה) ובאותה שעה יַחְרְדוּ ישראל כְּצִפּוֹר מִמְצָרִים, וְכִיּוֹנָה מֵאֶרֶץ אֲשׁוּר, וְהוֹשְׁבֵתַיִם עַל בְּתֵיהֶם שבארץ ישראל, נָאִם ה'. (ו) סְבַבְנִי בְּכַחַשׁ אֶפְרַיִם - אפרים, שהוא שבט המלוכה, הכחישו וכפרו ביסודות האמונה, כי אמרו על העגלים 'אלה אלהיך ישראל', וְבִמְרֻמָּה בֵּית יִשְׂרָאֵל - ושאר השבטים, היו מרמים ומשקרים בדברים שבין אדם לחבירו. וכנגד זה, וְיִהְיֶה עַד רֹד - עדיין מושל עם אֵל, כי בימי יותם וחזקיהו מלכי יהודה היו מושלים ביראת ה', וְעַם קְדוֹשִׁים נֶאֱמָן - משותף עם הקדושים, לנהוג בנאמנות וללא מרמה בענינים שבין אדם לחבירו. (ז) אבל אֶפְרַיִם, רָעָה רוּחַ וְרֹדֵף קֳדָיִם בעניני האמונה, שהם עובדים עבודה זרה, כֹּל הַיּוֹם כָּזָב וְשׂוֹד יִרְבֶּה בדברים שבין אדם לחבירו. ובנוסף לכך מכין לעצמו מוקש שיגרום לו לגלות מהארץ, וְבָרִית עִם אֲשׁוּר יִכְרְתוּ - כי מצד אחד יש לו ברית עם מלך אשור, וְשִׁמּוֹן לְמִצְרַיִם יוֹבֵל - ומאידך מוביל הוא שמן למצרים, כדי למרוד במלך אשור, וזו היתה סיבת גלותם בדרך הטבע. (ח) וְרִיב לָהּ עִם יְהוָה - והריב שיש לאפרים ושאר השבטים עם שבט יהודה, הוא באמת ריב שיש להם עם ה', כי הריב היה על כך שבט יהודה דבק בעבודת ה', ושבט אפרים דבק בחטאות ירבעם בן נבט, ומשך אחריו את שאר השבטים, וְלִפְקֹד עַל יַעֲקֹב בְּדִרְכָיו - ובהנהגה זו של מריבה עם אחיהם משבט יהודה חשבו ישראל שהם הולכים בדרכיו של יעקב אבינו, כְּמַעֲלָלָיו יִשְׁיב לו - וכן בעבודת העגלים ניסו להיתלות בהנהגתו של יעקב. (ט) כי יעקב, בְּבִטּוֹן עַקֵּב אֶת אֲחִיו, וכן יעשו הם שרודפים הם את אחיהם משבט יהודה, וְבִאוּנו שָׂרָה אֶת אֱלֹהִים - ובכוחו נלחם יעקב עם המלאך שנגלה אליו בפנואל ונאבק איתו. (י) וְיִשְׂרָאֵל מִלְאֲדָ וְיִכְלָל, כי שם נצח יעקב את המלאך, ואז בָּקָה המלאך וְיִתְחַנֵּן לוֹ שישלחנו, ויעקב לא רצה לשלחו עד שיודה על הברכות שבירכו יצחק, ואמר לו המלאך שִׁבְבִית אֵל יִמְצְאוּנו, ויודה על הברכות, וכתוספת על כל הדברים הללו, שהם אמיתיים, הוסיפו בני אפרים ואמרו וְשִׁם יִדְבַר עִמָּנוּ - שאותו מלאך נשאר שם, בבית אל, והוא מתגלה אלינו ומדבר איתנו בעת עבודת העגלים, והוא האמצעי ביננו לבין ה' ומשפיע עלינו מברכותיו גם עתה. (יא)

לתרומות והקדשות: 0765-404-360

ארגון 'שתי הלכות ביום' שולח מגוון לימודים בנושאים שונים, ובכמה שפות. מעוניין ללמוד ולהבין את שאר פרקי הנ"ך? הצטרף למסלול לימוד 'נ"ך מבואר' של ארגון 'שתי הלכות ביום', ותקבל פרקי נ"ך מבוארים, בכל בוקר ישירות לתיבת הדוא"ל שלך!

להצטרפות לאחד או יותר ממסלולי הלימוד בדוא"ל: office@2halachot.org

הפטרה מבוארת

על-פי המלבי"ם

שתי הלכות ביום

ועל טענות אלו משיב להם הנביא, הרי בני ישראל אינם מקבלים את השפעתם משום מלאך או מזל, אלא רק מה', וה' הוא אלהי הצבאות - מולך על כל צבא השמים והמלאכים, ה' זכרו - הוא המוזכר אצלנו בשם הוי"ה, ולא בשמות המלאכים או המזלות, ואם כן למה תבטחו על מלאך או על שר. (ט) ואתה באלהיך תשוב - התנאי שתשוב למדרגתך הקדושה היא על ידי אלוקיך, ולא על ידי מלאך או שר, והדרך לכך היא על ידי שחַסֵד וּמִשְׁפָּט שְׁמוֹ, וְקוֹה אֶל אֱלֹהֶיךָ תְּמִיד, ולא למלאכיו. (ט) לאחר שביאר הנביא את חטאם של שבט אפרים בענין האמונה, חוזר לבאר את חטאם של ישראל בענינים שבין אדם לחבירו, כְּנַעַן - הסוחר העוסק במשא ומתן, מחזיק בְּיָדוֹ מֵאֲזֵנֵי מִרְמָה, לַעֲשֹׂק אֶהְבֵּ. (ט) ויאמר אפרים שאין עוון בכך שהוא מרמה במשא ומתן, כיון שאינו גוזל ממש ביד חזקה, אֵךְ עֲשִׂיתִי מִצְּאֵתִי אוֹן לִי - מצאתי דרך להתעשר בעסקי, כִּל יִגְעִי לֹא יִמְצְאוּ לִי עוֹן אֲשֶׁר חָטָא - מאחר והשגתי את העושר על ידי שהתייגעתי במסחרי, לא יוכלו למצוא לי חטא, ואין זה נחשב לעוון מה ששקלתי במאזני מרמה. (ט) ועל טענה זו משיב לו ה', וְאֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ עוֹד מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם, כי כשהיו ישראל בארץ מצרים היו עניים ולא יכלו להלוות בריבית ולא לרמות במסחר [ולכן על מצוות אלו מוזכרת בתורה יציאת מצרים], ורק מחמת חסד ה' שהוציא את ישראל ממצרים יש להם אפשרות לסחור ולהלוות, ואם תמשיכו לרמות במסחרכם, אחזירכם לימיכם הראשונים, ועד אוֹשִׁיבְךָ בְּאֶהְלִים, כעניים חסרי בית, כִּימֵי מוֹעֵד - כזמן היותך בארץ מצרים. (ט) ודַּבַּרְתִּי עַל הַנְּבִיאִים - שלחתי נביאים רבים לישראל להחזירם בתשובה, כי באותו זמן היו כמה מאות נביאים מתלמידיו של אליהו הנביא שהתנבאו לישראל, וְאֲנֹכִי חֲזוֹן הַרְבִּיתִי וּבִיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמָּה - שלחתי נביאים רבים המתנבאים על ידי הדמיות ומשלים כדי לעורר את לב העם לתשובה, וכל זה לא הועיל. (ט) אִם גִּלְעָד אָוֶן - אם העיר גלעד העיזה להרוג את כל מאות הנביאים מתלמידי אליהו, כי בגלעד הרגה איזבל אשת אחאב מלך ישראל את הנביאים, אֵךְ שׂוֹא הָיוּ - נמצא שלחנים התנבאו כל אותם נביאים, כי על ידי זה, בְּגִלְגַל שְׁוֹרִים זָבְחוּ - כנגד כל אחד מנביאי ה' שהרגו הקריבו שור לעבודה זרה, גַּם מִזְבְּחוֹתָם כְּגִלְגַל עַל תִּלְמֵי שְׂדֵי - וכן הקימו מזבח לעבודת הבעל כנגד כל נביא ה' שהרגו, וחשבו שבוה יכפרו על דם הנביאים ששפכו. (ט) והנה על שתי התוכחות שהוכיח ה' את אפרים, על עבודת העגלים ועל הרמאות בעניני מסחר, השיבו אפרים למוכיחיהם בדרך ליצנות ולעג, ועל מה שהוכיחו אותם הנביאים בענין הרמאות במשא ומתן השיבו, וַיִּבְרַח יַעֲקֹב שְׂדֵה אֲרָם - הרי הוצרך יעקב לברוח מפני עשוי אחיו לשדה ארם מחמת שרימה אותו בענין הבכורה והברכות, ואם כן הלא גם יעקב נהג ברמאות עם אחיו, וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל שבע שנים אצל לבן בַּאֲשֶׁה - תמורת רחל, ואחר כך רימה אותו לבן ומסר לו את לאה, והתקיימה בידו הרמאות, וּבַאֲשֶׁה שָׁמֵר - שהרי הוצרך יעקב לשמור את צאן לבן עוד שבע שנים נוספות תמורת רחל, הרי שכבר בזמן האבות היו נוהגים לרמות במשא ומתן. (ט) ולגבי התוכחה השניה שהוכיחו אותם על עבודת העגלים, משיבים בני אפרים שהם זקוקים לאמצעי בינם לבין ה', ומביאים לכך ראיה, וּבְנֵבִיא - והרי על ידי נביא הַעֲלָה ה' אֵת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וּבְנֵבִיא נְשָׁמֵר - וגם אחר כך היו הנביאים אמצעי בין ישראל לבין ה', ולכן הם עושים את העגלים, שיהיו אמצעי בינם לבין ה'. (ט) הַכְּעִים אֶפְרַיִם את המוכיחים אותו, תִּמְרוּרִים - בתשובות אלו של לעג וליצנות. וכיון שכמה ממלכי ישראל הרגו את המלכים הקודמים כעונש על כך שעבדו עבודה זרה, ולאחר שמלכו הם בעצמם, עבדו גם הם עבודה זרה, מצייר זאת הנביא כאילו האדון ההרוג קם על עבדו שהרגו, וְדַמְיוֹ עָלָיו יְטוֹשׁ - ומשליך עליו את דמו שנשפך בחינם, וְחִרְפָּתוֹ יִשִּׁיב לוֹ אֲדָנָיו - והאדון ישיב עליו את חרפתו שחירף אותו בשעה שהרגו, על כך שהוא עובד עבודה זרה. (ט) כְּדָבָר אֶפְרַיִם - הרי בשעה שאמר ירבעם בן נבט משבט אפרים לעבוד את העגלים, היה זה מחמת רִתָּת - פחד שהיה לו, נִשְׂא הוּא בְּיִשְׂרָאֵל - כיון שהיה הוא נשיא בישראל, ופחד שאם יעלו ישראל לרגל לירושלים ישובו למלך יהודה, ויהרגוהו, והגם שעבד לעגלים מחמת פחד, וַיֵּאֲשֶׁם בַּפֶּעַל - היה הדבר נחשב לו לאשמה, וַיִּמָּת - והרגוהו העם כעונש על כך. (ט) וְעַתָּה, אחרי שהרגוהו העם כעונש על חטא זה, יוֹסִפוּ לְחַטֵּא בעוון זה ממש, ובאופן חמור יותר, כי עד עתה המלך הוא שעשה את העבודה זרה, והוא הכריח את העם לעבוד לעגלים, ואילו עתה, וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם העם מעצמם את המִסְכָּה, ועשאוה מִפְסָפָם, כְּתַבּוּנָם - ועשאוה כפי הבנתם ורצונם, עֲצָבִים מַעֲשֵׂה חֲרָשִׁים כְּלָה - הפסל העשוי כולו מעשה חרש, לָהֶם הֵם אֲמָרִים - כאילו אומרים הפסלים לאותם אנשים הבאים לעובדם, זָבְחֵי אֲדָם - וכי ראוי הדבר שאותם שהרגו את המלך ואנשיו כעונש על כך שעבדו עבודה זרה, עֲגָלִים יִשְׁקוּן - יבואו כעת לנשק את העגלים ולעובדם, והרי בכך הם מוכיחים שהריגת המלך לא היתה כדוּן, אלא כרצח חנינם. (ט) לָכֵן יַעֲנֶשׂוּ בְכֵךְ שִׁיְהִי כְּעֵנָן בְּקָר - כמו ענן הבא בבוקר, ונדמה שהוא מביא עמו גשמי ברכה, ולאחר זמן הוא כלה והולך לו, כך לא תבוא אליהם הטובה והברכה, וְכִטְל מִשְׁפָּחִים הִלֵּךְ - וגם אם תגיע אליהם איזו טובה, היא זה כטל הממחר להסתלק, ומלבד מניעת הטובה תבא אליהם הגלות כעונש, ובתחילה יהיה זה כְּמַץ יִסְעֵר מִגֵּרָן - כדרך שהרוח נושאת את המוץ, שהוא הפסולת של התבואה, כך ייגלו בתחילה רק הרשעים, וְכַעֲשׂוֹן מֵאֲרָבָה - ולבסוף יהיה זה כעשן היוצא מהארובה, שהרוח נושאת את כולו, וכך יגלו לבסוף כולם, גם הצדיקים. (ט) וכנגד מה שאמרו בני אפרים, שזקוקים הם לאמצעי בינם לבין ה', משיב להם ה', וְאֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ מֵאֲרֶץ מִצְרַיִם, שהוצאתיך משם בעצמי ללא שליח, וְאֱלֹהִים זולתי לא תִּדְעֵ, כי אין שום כח אלהי מלבד ה', וּמוֹשִׁיעַ אִין בְּלָתִי, כי אין שום מושיע אחר שנשלח אליכם, אלא ה' בעצמו הושיע את ישראל. (ט) וגם אחרי שיצאו ממצרים, אֲנִי יִדְעֵתִיךָ והשגחתי עליך בפרטות בַּמִּדְבָּר, בְּאֲרֶץ תְּלַאבּוֹת - בארץ תאבה וצמאה למים, שאין אפשרות להתקיים בה ללא ניסים תמידיים:

לתרומות והקדשות: 0765-404-360

טל': 076-5404360
 ת.ד. 23053 ירושלים 9123001
 office@2halachot.org דואר:

English | Español | Français | Русский | עברית
 שליחת לימוד יומי בדואר אלקטרוני ישיב
 הפצת לוחות לימוד יומיים, עשה לך רב, תיאום חברות

שתי הלכות ביום

Daily Direct Learning via E-mail

Shtey Halachot Beyom

